Published December 30, 2008

Klapalekiana, **44**: 191-195, 2008
ISSN 1210-6100

K výskytu rodu *Trichius* (Coleoptera: Scarabaeidae) na Ostravsku a okolí

On the distribution of the genus *Trichius* (Coleoptera: Scarabaeoidea) in the wider Ostrava region

Ondřej SABOL

Foksova 19, CZ-724 00 Ostrava – Nová Bělá, Czech Republic; email: osabol@dpb.cz

Faunistics, Coleoptera, Scarabaeidae, Cetoniinae, Central Europe, Czech Republic, Moravia

Abstract. The distribution of the genus *Trichius* Fabricius, 1792 in the wider Ostrava region (Czech Republic, northern Moravia) is presented and evaluated, based on a number of specimens collected in the years 1974–2007. Among the three species, *T. fasciatus* (Linnaeus, 1758) is most common. *Trichius sexualis* (Bedel, 1906) has been found at five and *T. rosaceus* (Voët, 1769) at four localities within the studied area.

ÚVOD

V České republice byl donedávna znám výskyt všech tří druhů rodu *Trichius* Fabricius, 1792 pouze na Moravě (Koloničný & Stanovský 1975, Vitner & Král 1993). Balthasar (1956) sice zmiňuje rozšíření téměř po celém území, konkrétní lokality ale neuvádí. Všechny druhy kromě *T. fasciatus* (Linnaeus, 1758) považuje za vzácné. Teprve v poslední době byl společný výskyt prokázán také na několika lokalitách v Čechách (Král & Vitner 1996, Juřena et al. 2008). Ostravský region patří k nejsevernějším místům v České republice, kde žijí všechny tři druhy společně. První konkrétní informace z Ostravska se týká druhu *T. rosaceus* (Voët, 1769) v práci Koloničný & Stanovský (1975). Tento údaj přebírají i Vitner & Král (1993) a doplňují jej o nález dvou kusů v Jistebníku, které jsou bez udání sběratele. Zároveň uvádějí několik nálezů *T. sexualis* (Bedel, 1906) z jižní Moravy a považují jej za vzácný. O nálezu tohoto druhu na severní Moravě, také z Ostravy, píše až Kočárek (2005).

V této práci předkládám údaje získané během posledních 23 let z Ostravska a okolí, které doplňují současné faunistické znalosti o rozšíření těchto druhů. Zároveň jsou dokladem staršího i nového výskytu na sledovaném území.

MATERIÁL A METODIKA

Faunistický průzkum byl prováděn v letech 1974–2007. Byl zaměřen především na dva vzácnější druhy: *T. rosaceus* a *T. sexualis*. Proto jsou nálezy *T. fasciatus* pouze informativní. Informace o výskytu byly získány prohlídkou sbírek níže uvedených sběratelů, písemným zasláním údajů autorovi a vlastním individuálním sběrem. Nomenklatura je převzata z práce Hůrka (2005). K determinaci jsem použil literaturu Stebnicka (1978) a Bunalski (1999). Lokalitní údaje jsou upraveny podle konvence časopisu *Klapalekiana*, nejsou tedy přesným přepisem lokalitních štítků. Lokalitám jsou přiřazena čísla mapových polí podle Pruner & Míka (1996). Není-li u zkratky sběratele uvedeno nic dalšího, platí: uvedený sběratel lgt. et coll. Není-li uvedeno jinak, platí, že byl materiál určen, nebo revidován autorem.

V práci jsou použity následující zkratky: lgt. – sbíral, observ. – pozoroval, det. – determinoval, revid. – revidoval, coll. – sbírka, AB – Aleš Bezděk (České Budějovice), AW – Antonín Wrzecionko (Horní Suchá), DK – David Král (Praha), FP – František Paikert (Opava), JK – Jiří Káňa (Havířov), JS – Jiří Stanovský (Ostrava), JŠ – Jiří Šuhaj

(Bohumín), JV – Jiří Vávra (Ostrava), LK – Lubomír Koloničný (Ostrava), MM – Marion Mantič (Ostrava), MR – Magdaléna Roháčová (Ostrava), RK – Richard Komenda (Karviná), OS – Ondřej Sabol (Ostrava), PB – Petr Boža (Ostrava), PK – Petr Kočárek (Ostrava), RS – Radim Šigut (Paskov), TS – Tomáš Sitek (Ostrava), ČD – České dráhy, MBFM – Muzeum Beskyd Frýdek-Místek, NMP – Národní muzeum, Praha, PP – přírodní památka, ZOO – zoologická zahrada.

STRUČNÝ POPIS LOKALIT

Vzhledem k hojnosti a celkovému rozšíření *T. fasciatus* jsou zde uvedeny pouze lokality výskytu dalších dvou druhů.

PP Turkov (viz v kapitole „Výsledky" také uváděné lokality: Ostrava-Martinov a Ostrava-Třebovice) – 6175, 210 m n. m. Leží v průmyslově mimořádně exponované části Ostravy na rozhraní tří obvodů (Martinov, Třebovice, Poruba). Je považována za izolované refugium ekosystému lužního lesa. V jihozápadní a východní části s hrázemi bývalých rybníků osázenými duby (*Quercus* sp.) starými cca 200 let. Po povodni v roce 1997 území získalo charakter bezodtoké kotliny a v důsledku kyslíkového deficitu zde uhynula velká část porostů, včetně olšin (*Alnus* sp.) v bývalých rybnících (Prymusová 2001).

Lokalita **Paskov**, okolí bývalé šachty dolu Paskov – 6275, 250 m n. m. Nachází se na jižním konci Ostravy, mezi částmi Ostrava-Hrabová a obcí Paskov, kolem bývalé šachty (dnes areálu Skanska). Je zde i motokrosová trať a odkalovací plocha. V okolí jsou rovněž rybníky s okolním porostem křovin. Rostou zde olše (*Alnus* sp.), vrby (*Salix* sp.), topoly (*Populus* sp.) a roztrouseně duby (*Quercus* sp.) ve stáří okolo sto let. Hráze rybníků, odkalovací plocha i motokrosová trať jsou osídleny hlavně náletovými dřevinami, jako je bříza (*Betula* sp.) a vrba jíva (*Salix caprea*).

Lokalita **Šenovské rybníky** – 6176, 250 m n. m. Leží za obcí Šenov, v nivě řeky Lučiny. Je tvořena starými hrázovými porosty vrb (*Salix* sp.), dubů (*Quercus* sp.), jasanů (*Fraxinus* sp.), jilmů (*Ulmus* sp.) a olší (*Alnus* sp.) (Prymusová 2005). V okolí jsou také pole s remízy křovin, převážně zastoupenými vrbami (*Salix* sp.) a topoly (*Populus* sp.).

Lokalita **Havířov**, park Stromovka – 6176, 290 m n. m. Městský park leží na severozápadní straně města, má charakter smíšeného lesa. Dominantní jsou zde duby (*Quercus* sp.) staré cca 150–200 let. Roztrouseně zde roste bříza (*Betula* sp.), lípa (*Tilia* sp.), habr (*Carpinus* sp.), olše (*Alnus* sp.), smrk (*Picea* sp.) a jednotlivě borovice (*Pinus* sp.).

Lokalita **Bohumín** – 60-6176, 200 m n. m. Jde o fragment lužního lesa v centru města, o rozloze 400 × 150 metrů, který je v současné době upravován na městský park. Je charakterově podobný parku Stromovka v Havířově.

VÝSLEDKY

Trichius fasciatus (Linnaeus, 1758)

Literární údaje. Roháčová & Žídková (2005): Karviná, Černý les (6177); Řepiště (6275); Ostrava-Zábřeh, údolí řeky Odry (6275).

Materiál a pozorování. Bohumín (6176), 15.VI.-10.VII.1992, více ex. observ., 1 ♂ lgt., PB; 23.VI.1992, více ex. observ., 1 ♂ lgt., JŠ, PK det.; Orlová (6176), 14.VII.1995, 1 ♀, 15.VII.1995, 1 ♂, JK; Havířov, Horní Suchá (6176), 3.V.2005, 1 ♂, PK; Havířov (6276), 11.VII.1992, 2 ♂♂, JK, 31.V.2004, 1 ♂, 7.VI.2004, 1 ♀, PK; Havířov, park Stromovka (6276), 10.VII.1985, 2 ♂♂, JK, 15.VII.1987, 1 ♂, AW, 11.VII.1995, 2 ♂♂, JK, 11.VI.2007, 2 ♂♂, OS; Šenov, Šenovské rybníky (6176), 21.VII.1986, 1 ♂, 21.VII.1992, 2 ♂♂, 20.VI.1996, 1 ♀, AW, 11.VI.2007, 1 ♂, OS; Horní Datyně (6276), 14.VII.1993, 1 ♀, AW; Ostrava-Michálkovice (6175-76), 3.VI.1993, 1 ♀, OS; Ostrava-Michálkovice, areál ZOO (6175-76), 18.VI.1994, 1♂, LK; Ostrava-Moravská Ostrava a Přívoz (6175), 25.VI.1992, 1 ♂, OS, 16.V.1993, 1 ♂, PK; Ostrava-Přívoz (6175), depo kolejových vozidel ČD, 4.VII.2003, 1 ♀, 9.VI.2004, 1 ♂, LK; Ostrava-Třebovice (6175), 2.VI.1994, 1 ♀, 21.VI.1995, 1 ♂, PB, 13.VI.2006, 1 ♀, JV, 21.VI.2005, 2 ♂♂, TS, DK det.; Ostrava-Třebovice, PP Turkov (6175), 15.VI.2006, 1 ♀,

16.VI.2006, 1 ♂ a 1 ♀, 21.VI.2006, 2 ♂♂, 24.V.2007, 2 ♂♂, 1.VI.2007, 1 ♂, vše na květu Apiaceae, OS; Ostrava-Martinov, (6175), 6.-9.VI.1995, 2 ♂♂ a 1 ♀, JV, DK det., 2.VII.2001, 2 ♂♂, TS, DK det.; Ostrava-Hrabová (6275), 16.VIII.1997, více ex. observ., 1 ♂ lgt., PB; Ostrava -Nová Bělá (6275), 13.6.2007, 1 ♀, OS; Paskov (6275), 7.VI.1994, 1 ♂, RS, AB et FP det., 26.VI.2001, 1 ♂, 30.VI.2002, 1 ♀, RS, AB det., 23.VI.2006, 2 ♂♂, na květu Apiaceae a *Achillea* sp., OS; Paskov, okolí bývalé šachty dolu Paskov (6275), 16.VI.2006, 4 ♂♂, 19.VI.2006, 2 ♂♂ a 1 ♀, 20.VI.2006, 2 ♂♂ a 1 ♀, 21.VI.2006, 5 ♂♂, vše na květech Apiaceae a *Achillea* sp., OS, 25.VI.2006, 4 ♂♂ a 1 ♀, RS, 30.V.2007, 1 ♂, OS; Lískovec u Frýdku-Místku (6275), 18.V.2002, 1 ♀, RS, DJ et RS det.

***Trichius rosaceus* (Voët, 1769)**

Literární údaje. Vitner & Král (1993): Jistebník (6474); Koloničný & Stanovský (1975): Třebovický les (6175); Juřena et al. (2008): Ostrava-Martinov (6175).

Materiál a pozorování. Bohumín (60-6176), 19.VI.1992, 1 ♂, JŠ, PK det.; Ostrava-Martinov (6175), 4.VI.1994, 1 ♂ a 1 ♀, JV, DK det., 21.VI.2005, 1 ♂, TS, DK det.; Ostrava-Třebovice (6175), 24.VI.1974, 1 ♀, LK, DK det., 29.VII.1975, 1 ♂, 30.VII.1975, 1 ♀, JS, DK det., 7.VIII.1975, 1 ex., LK, DK det., 17.VII.1978, 1 ♂, JS, DK det., 26.V.1993, 2 ♂♂ a 3 ♀♀, na květech *Rubus* sp., 3.VI.1993, 2 ♂♂, MM, DK det., 26.V.1993, 1 ♂, na květu *Rubus* sp., MM lgt., PB coll., 2.VI.1994, 1 ♂, na květu *Rubus* sp., PB, 13.VI.2006, 1 ♂, 19.VI.2006, 2 ♂♂ a 1 ♀, na květech Apiaceae, JV; Ostrava-Třebovice, PP Turkov (6175), 19.VI.2004, 1 ♂ a 1 ♀, JS, 15.VI.2006, 1 ♀, 19.VI.2006, 1 ♂, 21.VI.2006, 1 ♂, 1.VI.2007, 5 ♂♂ a 1 ♀, 4.VI.2007, 3 ♂♂ a 1 ♀, 8.VI.2007, 3 ♂♂, vše na květech Apiaceae a *Achillea* sp., OS; Paskov, okolí bývalé šachty dolu Paskov (6275), 19.VI.2006, 1 ♂, 8.VI.2007, 1 ♂ a 1 ♀, vše na květech Apiaceae, OS.

***Trichius sexualis* (Bedel, 1906)**

Literární údaje. Kočárek (2005): Ostrava-Přívoz (6175).

Materiál a pozorování. Havířov, park Stromovka (6176), 21.VI.1986, 2 ♂♂, 28.VI.2000, 1 ♂, AW; Šenov, Šenovské rybníky (6176), 20.VI.1987, 1 ♂, AW; Ostrava-Třebovice, PP Turkov (6175), 15.VI.2006, 2 ♂♂, na květech Apiaceae, 19.VI.2006, 1 ♂, na květu *Achillea* sp., 23.VI.2006, 1 ♂, na květu Apiaceae, 8.VI.2007, 2 ♂♂, 19.VI.2007, 1 ♂, 21.VI.2007, 1 ♂, na květu Apiaceae, OS; Paskov, okolí bývalé šachty dolu Paskov (6275), 16.VI.2006, 1 ♀, na květu Apiaceae, 19.VI.2006, 1 ♂, na květu Apiaceae, 20.VI.2006, 2 ♂♂, na květech Apiaceae a *Achillea* sp., 21.VI.2006, 6 ♂♂, na květech Apiaceae a *Achillea* sp., 23.VI.2006, 2 ♂♂, 29.VI.2006, 2 ♂♂, 30.VI.2006, 1 ♂, 29.V.2007, 1 ♂, 30.V.2007, 1 ♂, 1.VI.2007, 1 ♂, 8.VI.2007, 1 ♂, 11.VI.2007, 2 ♂♂ a 1 ♀, 13.VI.2007, 2 ♂♂, 19.VI.2007, 1 ♂, vše na květu Apiaceae, OS; stejná lokalita, 25.VI.2006, 1 ♂, RS.

DISKUSE

Trichius rosaceus byl zjištěn na čtyřech lokalitách: Ostrava-Třebovice, PP Turkov (6175); Paskov, okolí bývalé šachty dolu Paskov (6275); Bohumín (60-6175) a Jistebník (6274) (Vitner & Král, 1993). *Trichius sexualis* byl nalezen na pěti lokalitách: Šenov, Šenovské rybníky (6176); Havířov, park Stromovka (6176); Ostrava-Přívoz (6175) (Kočárek 2005);

Ostrava-Třebovice, PP Turkov (6175); Paskov, okolí bývalé šachty dolu Paskov (6275). Na těchto lokalitách se současně vyskytuje i *T. fasciatus*. Podle uváděných nálezů lze považovat za nejvzácnější druh *T. rosaceus* a naopak za nejběžnější druh *T. fasciatus*. Druh *T. sexualis* se na některých lokalitách vyskytuje, jak jednotlivě (např. PP Turkov), tak i ve větším počtu (např. Paskov, okolí bývalé šachty dolu Paskov). Tyto dvě lokality jsou výjimečné tím, že zde žijí všechny tři druhy společně. Na lokalitě PP Turkov jsou jednotlivé exempláře *T. rosaceus* sbírány již od roku 1974. V roce 2006 a 2007 zde byl nalezen i *T. sexualis*. V těchto letech byl tento druh rovněž poprvé objeven v hojném počtu na lokalitě kolem bývalé šachty dolu Paskov a byly zde uloveny i tři exempláře *T. rosaceus*. Ze získaného materiálu lze usuzovat, že na sledovaném území je výskyt všech tří druhů stálý. Je otázkou, zda tyto druhy, zejména *T. sexualis,* jsou zde původní, nebo se v posledních létech rozšířily. Svým výskytem jsou určitě dokladem zlepšujících se přírodních podmínek Ostravska.

PODĚKOVÁNÍ. Především bych chtěl poděkovat kolegům, kteří mi poskytli svůj materiál: P. Božovi (Ostrava), J. Káňovi (Havířov), P. Kočárkovi (Ostrava), L. Koloničnému (Ostrava), M. Mantičovi (Ostrava), T. Sitkovi (Ostrava), J. Stanovskému (Ostrava), R. Šigutovi (Paskov), J. Vávrovi (Ostrava) a A. Wrzecionkovi (Horní Suchá). Za poskytnutí literatury děkuji J. Káňovi (Havířov) a Z. Prymusové (Ostrava). Zvlášť bych chtěl poděkovat P. Kočárkovi za jazykový překlad, V. Týrovi (Žihle) a J. Růžičkovi (Praha) pak za cenné připomínky k rukopisu.

LITERATURA

BALTHASAR V. 1956: *Brouci listorozí – Lamellicornia. Díl I. Lucanidae – roháčovití, Scarabaeidae – vrubounovití. Pleurosticti. Fauna ČSR 8.* NČSAV, Praha, 287 pp (in Czech, German and Russian summary).

BUNALSKI M. 1999: *Die Blatthornkäfer Mitteleuropas (Coleoptera – Scarabaeoidea). Bestimmung – Verbreitung – Ökologie.* František Slamka, Bratislava, 80 pp.

HŮRKA K. 2005: *Brouci České a Slovenské republiky*. *Beetles of the Czech and Slovak Republics*. Kabourek, Zlín, 390 pp (in Czech and English).

JUŘENA D., TÝR V. & BEZDĚK A. 2008: Příspěvek k faunistickému výzkumu listorohých brouků (Coleoptera: Scarabaeoidea) na území Čech, Moravy a Slovenska. (Contribution to the faunistic research of Scarabaeoidea (Coleoptera) in the teritory of Bohemia, Moravia and Slovakia). *Klapalekiana*, 44 (Suppl.): 17-176 (in Czech, English summary).

KOČÁREK P. 2005: Faunisticky zajímavé nálezy brouků (Coleoptera) v Moravskoslezském kraji (Česká republika). (Findings of beetles (Coleoptera) in Moravian – Silesian district (Czech Republic) interesting from the faunistic point of view). *Práce a Studie Muzea Beskyd* (*Přírodní Vědy*), 15: 217-218 (in Czech, English abstr.).

KOLONIČNÝ L. & STANOVSKÝ J. 1975: Některé zajímavější druhy brouků v okolí Třebovic. *Entomologický Zpravodaj* (Ostrava), 5: 9-16 (in Czech).

KRÁL D. & VITNER J. 1996: Faunistic records from the Czech Republic – 43. Coleoptera: Scarabaeidae. *Klapalekiana*, 32: 134.

PRUNER L. & MÍKA P. 1996: Seznam obcí a jejich částí s čísly mapových polí pro síťové mapování fauny. (List of setlements in the Czech Republic with associated map field codes for grid maping system). *Klapalekiana*, 32 (Suppl.): 1-115 (in Czech, English abstr.).

ROHÁČOVÁ M. & ŽÍDKOVÁ M. 2005: *Katalog sbírek brouků IV. (Catalogue of beetle collection IV.). Coleoptera: Scarabaeoidea. Katalogy a soupisy sbírek, svazek 10.* Muzeum Beskyd Frýdek-Místek, Frýdek-Místek, 45 pp., 16 pls (in Czech, English abstr.).

STEBNICKA Z. 1978: *Klucze do oznaczania owadów Polski. Część XIX. Chrąszcze – Coleoptera, Zeszyt 28 b. Żukowate – Scarabaeidae. Grupa podrodzin: Scarabaeidae pleurosticti.* PWN, Warszawa, 63 pp (in Polish).

VITNER J. & KRÁL D. 1993: Faunistické síťové mapování listorohých brouků (Coleoptera: Scarabaeoidea) Čech, Moravy a Slovenska – výběr výsledků získaných v létech 1991-1993. (Faunistic grid mapping of Scarabaeoidea (Coleoptera) of Bohemia, Moravia and Slovakia – selected results obtained in 1991-1993). *Klapalekiana*, 29: 153-162 (in Czech, English summary).

PRYMUSOVÁ Z. 2001: Přírodní památka Turkov – sukcese společenství rostlin vlivem dlouhodobé stagnace povodňové vlny. *Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Ostraviensis, Biologia – Ekologia*, 8: 178-181 (in Czech).
PRYMUSOVÁ Z. 2005: Šenovské rybníky. *Zpravodaj Ostravského Muzea*, 10(3): 36-39 (in Czech).

SUMMARY

Data on the distribution of three species of the genus *Trichius* Fabricius, 1792 in the wider Ostrava region obtained during the last 23 years are presented. This region is one of the northernmost areas in Moravia where all three species co-occur.

The first concrete information about the occurrence of *T. rosaceus* (Voët, 1769) in Ostrava region was published by Koloničný & Stanovský (1975). Vitner & Král (1993) repeated the record, supplemented new records from Jistebník, and presented some new data on the occurrence of *T. sexualis* (Bedel, 1906) in southern Moravia. The latter species was first published from northern Moravia by Kočárek (2006).

Trichius rosaceus has been found at four localities by the present survey: Turkov Natural Monument in Ostrava-Třebovice (faunistic grid mapping square: 6175), environs of former mine in Paskov (6275), Bohumín (60-6175), and Jistebník (6274). *Trichius sexualis* has been found at five localities: fishponds of Šenov (6176), Stromovka park in Havířov (6176), Ostrava-Přívoz (6175), Turkov Natural Monument in Ostrava-Třebovice, and environs of former mine in Paskov. *Trichius fasciatus* (Linnaeus, 1758) has been observed at all these localities as well.

Based on the present data, *T. rosaceus* can be considered as the rarest and *T. fasciatus* as the most abundant species in Ostrava region. Single specimens of *T. rosaceus* have been collected at the locality of Turkov since 1974. *Trichius sexualis* occurs singly at some localities (Turkov) and is found more often at others (Paskov). The latter two localities are characterized by joint occurrence of all three species.